

Qobuljon ANORBOYEV,
Andijon davlat tibbiyot instituti mustaqil tadqiqotchisi
 E-mail: qobul@mail.ru
 Tel: +998909429571

Andijon davlat tibbiyot instituti professori, p.f.d A.Ismanova taqrizi asosida

DEVELOPMENT OF INTEGRATIVE PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS IN THE TEACHING OF BIOPHARMACY IN MEDICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Annotation

Improving the methodology of teaching exact and Natural Sciences, which develops students' logical thinking, and improving the quality of education with the introduction of modern pedagogical technologies of scientific literacy as a result of an integrative approach, systematic practical work is being carried out to improve new pedagogical technologies and modern didactic materials by developing the field of biopharmacy, among other disciplines. The article reflects on this issue.

Key words : Medicine, pharmaceutical, biofarmacy, pedagogy, quality of education, modern pedagogical technologies, education.

РАЗВИТИЕ ИНТЕГРАТИВНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ БИОФАРМАЦИИ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ

Аннотация

Совершенствуя методику преподавания точных и естественных наук, развивающую логическое мышление учащихся, и повышая качество образования за счет внедрения современных педагогических технологий научной грамотности в результате интегративного подхода проводится систематическая практическая работа по совершенствованию новых педагогических технологий и современных дидактических материалов путем разработки области биофармацевтики, среди других дисциплин, в статье рассматривается этот вопрос.

Ключевые слова: Медицина, фармацевтика, биофармацевтика, педагогика, качество образования, современные педагогические технологии, образования.

TIBBIYOT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BIOFARMATSIYA FANINI O'QITISHDA TALABALARNING INTEGRATIV KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH

Аннотация

Talabalarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradigan aniq va tabiiy fanlarni o'qitish metodikasini takomillashtirish va integrativ yo'ndashuv natijasida ilmiy savodxonligini zamonaviy pedagogik texnologiyalarini tatbiq qilish bilan ta'limning sifatini oshirish ta'lim samaradorligini boshqa fanlar qatori biofarmatsiya sohasini rivojlantirish orqali yangi pedagogik texnologiyalar va zamonaviy didaktik materiallarni takomillashtirishga tizimli amaliy ishlar olib borilmoqda. Maqolada shu xaqda fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Tibbiyot, farmatsevtika, biofarmatsiya, pedagogika, ta'lim sifati, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, ta'lim.

Kirish. Respublikamizda so'nggi yillarda tibbiyot oliy ta'lim tizimini isloh qilish, moddiy-texnik bazani mustahkamlash, bo'lajak shifokor kadrlar tayorlash tizimini tubdan yangilash, ta'lim-tarbiya jarayoni sifatini yangi bosqichga olib chiqish, jumladan, biologik kimyo fanini o'qitish jarayoniga ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish orqali ta'lim samaradorligini ta'minlashning me'yoriy asoslari yaratilmoqda. "Tibbiyot oliy ta'lim tizimini ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlari ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda, fan, ta'lim va ishlab chiqarishning mustahkam integratsiyasini ta'minlash asosida ta'lim sifatini yaxshilash, raqobatbardosh kadrlar tayorlash, ilmiy va innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish" vazifalar ustivor etib belgilandi. Shu asosda bo'lajak shifokorlarning metodik tayyorgarligi, bu jarayonni tashkil etish texnologiyasi, metodik ta'minoti, faoliyatga oid kompetensiyalar tizimi va mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mamlakat ta'lim tizimini barqaror rivojlanish hamda modernizatsiyalash jarayonlariga moslashtirish, o'quv jarayoniga innovatsion g'oyalarni integratsiyalashgan texnologiyalar va ishlanmalarni faol qo'llash orqali o'quvchilarning tayanch va fanga oid kompetensiyalarini shakllantirish muammosi bugungi kunda dolzarb ahamiyat kasb etadi. Chunonchi, ta'lim muassasalarining zamonaviy moddiy-texnik bazasini shakllantirish va yanada mustahkamlash, undan oqilona foydalanish bo'yicha yuqori samarali o'quv-laboratoriya, kompyuter texnikasi va boshqa axborot-kommunikatsiya bilan jixozlashni o'z ichiga oladigan tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Kompetentlik - bu bilimga asoslangan haqiqiy, shakllangan shaxsiy sifat hisoblanib, shaxsning intellektual va shaxsan aniqlangan ijtimoiy va kasbiy shakllanishidir. Kompetentlik - bu muayyan ob'ektlar va jarayonlar bilan bog'liq holda aniqlangan va ularga nisbatan yuqori sifatli ishlab chiqarish faoliyati uchun zarur bo'lgan o'zaro bog'liq xususiyatlar to'plamini (bilim, ko'nikma, faoliyat usullari) o'z ichiga oladi. Shunday qilib, ushbu tushunchalarni aniqlaydigan olimlar, kompetentlik deganda talabaning ta'lim jarayonidagi tayyorgarligiga bo'lgan ma'lum bir ajratib olingan, maxsus talabni nazarda tutishgan. Buning uchun talabalarning bilimlarni shunchaki amaliyotda qo'llashi emas, shaxs sifatida o'ziga xos qobiliyatlarini yuzaga chiqarishi, tashqi va ichki to'siqlarni yengishi talab qilinadi. Qulay strategiyani amalga oshirish uchun uzluksiz ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida tizimlilik va integratsiyani ta'minlash zarur. Mazkur muammoni hal qilish va bilimlar integratsiyasini samarali amalga oshirish o'quvchilarning o'ziga bog'liq. Integrativ kompetensiya-bu talabalarning o'z kasbiy faoliyatining real sharoitida (empirik, sinov yo'li bilan) mustaqil ravishda amalga oshirilishi mumkin bo'lgan bilim, ko'nikma va malakasidir. O'quv jarayonida integratsiyalashgan kompetensiyalar nafaqat bo'lajak shifokorlar tayyorgarlik sifatini oshiradi, balki o'z malakalarini integratsiyalash mexanizmlari va usullarini o'zlashtirish orqali talabalarning o'zini-o'zi yanada takomillashtirish va o'zini-o'zi rivojlantirish uchun sharoit yaratadi. Integrativ kompetensiya o'quv dasturlarini birlashtirishga, ko'p qirrali, yaxlit shaxsni rivojlantirish, shakllantirish uchun bilim, ko'nikma, malakalar birligini ta'minlashga xizmat qilishi, qo'yilgan vazifalarni hal etishga ma'lum hissa qo'shishi bilan axamiyatlidir. Talabalarni fanlararo aloqadorlik asosida o'qitishda integrativ kompetensiyalarini rivojlantirish bo'yicha G.I.Baturina, I.D.Zverev, V.N.Maksimova, D.S.Rubinshteyn va boshqalar tomonidan tadqiq etilgan. Kompetentlikni fanlararo

mazmunan integratsiyasi bo'yicha S.I.Gessen, V.S.Solovyov, A.I.Timoshenko va boshqalar tajriba va amaliy integratsiya tushunchalari bo'yicha ish olib borishgan. Fanlarni integrativ kompetensiyalar asosida o'qitish bo'yicha esa N.S. Antonov, M.N. Berulava, N.K. Krupskaya, N.F. Ovchinnikov, M. M. Rubinshteyn, N. K. Chapaevlar tomonidan tadqiqat etilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Integrativ kasbiy kompetensiyasi- bu bo'lajak shifokorlarni biofarmasiya fanini muvaffaqiyatli o'zlashtirishlari va olgan bilimlarini amaliyotda qo'llashda maqsadlarga erishish uchun bilim, ko'nikma va ko'nikmalarning turli jihatlarini birlashtirish qobiliyatidir. Uning rivojlanishi turli xil bilim sohalari va amaliy tajribalarning integratsiyasi va sinteziga asoslangan. Talabalarning integrativ kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish doimiy o'rganish, introspeksiya(xaqiqiy xayotni o'z ichki dunyosi bilan almashtirish) va turli vaziyatlarda bilim va ko'nikmalarni amalda qo'llashni talab qiladi. Bo'lajak shifokorlarda integrativ kasbiy kompetensiyani rivojlantirish uchun bir necha kompotentlarni shakllantirish kerak bo'ladi. Bular: Integrativ kasbiy kompetensiyasi- bu bo'lajak shifokorlarni biofarmasiya fanini muvaffaqiyatli o'zlashtirishlari va olgan bilimlarini amaliyotda qo'llashda maqsadlarga erishish uchun bilim, ko'nikma va ko'nikmalarning turli jihatlarini birlashtirish qobiliyatidir. Uning rivojlanishi turli xil bilim sohalari va amaliy tajribalarning integratsiyasi va sinteziga asoslangan. Talabalarning integrativ kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish doimiy o'rganish, introspeksiya(xaqiqiy xayotni o'z ichki dunyosi bilan almashtirish) va turli vaziyatlarda bilim va ko'nikmalarni amalda qo'llashni talab qiladi. Bo'lajak shifokorlarda integrativ kasbiy kompetensiyani rivojlantirish uchun bir necha kompotentlarni shakllantirish kerak bo'ladi. Bular:

1. Muammoni tushunish va taxlil qila olish. Talabalarda shifokorlik kasbi bilan bog'liq turli bilimlar va sohalarni o'rganish uning umumiy malakasini va keng ko'lamli faoliyatdagi ahamiyatini tushunishga yordam beradi. Bu kompetensiyasi bo'lajak shifokorlarning tibbiyotga oid bilimlarini turli sohalarda(kimyo, biologiya, fizika, ekologiya) keng ko'lamli ko'rib chiqish, ular o'rtasidagi munosabatni tushunishga va maqsadlarga erishish uchun qaysi jihatlarni birlashtirish mumkinligini aniqlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Talabalarda mavzu yuzasidan asosiy muammolarni va muammolarni yechish imkoniyatlarini aniqlash ko'nikmalari rivojlanadi.

2. Amaliy tajriba. Talabalar "Oqsil biosintezi, oqsillar polimorfizmi, gen injeneriya" ga oid bilimlarini mavzuni qaysi bo'limida va turli vaziyatlarda amalda qo'llash, ularni yangi mavzu bilan bog'lash va mavzuning vazifalariga qo'llash va moslashtirish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bunda talabalar biologiya, kimyo, fizikadagi bilim sohalarini birlashtirgan kurslar va treninglarda ishtirok etish, muammolarga har tomonlama qarashga va turli yondashuvlarni birlashtirish qobiliyatini rivojlantirishga imkon beradi. Bo'lajak shifokorlar nazariyadan olgan bilimlarini tajribada qo'llashlari uchun resurslarni optimallashtirishlari kerak bo'ladi. O'tgan tajribani baholash esa talabalarga o'tgan tajribani, ya'ni maktabda olgan bilimlarini tahlil qilish va uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash imkonini beradi. Bu nima yaxshi ishlayotganini va nimani yaxshilash mumkinligini tushunishga yordam beradi. O'quv lahzalarini aniqlashda talabalar maktabda olgan bilim va tajribalarini tahlil qilish kelajakdagi muammolar va muammolarni yaxshiroq tushunish va hal qilish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan asosiy daralar va o'quv jarayonlarini ta'kidlashga yordam beradi.

3. Jamoa bilan ishlash. Talabalar turli sohalardagi hamkasblar bilan hamkorlik qilish, ularning muammolarni hal qilish yondashuvlarini o'rganishga va umumiy maqsadlarga erishish uchun turli nuqtai nazarlarni birlashtirishni o'rganishga yordam beradi. Jamoa bilan ishlash yangi mavzu bo'yicha turli nuqtai nazarlarni, fikrlarni, g'oyalarni birlashtirish imkonini beradi. Jamoaning har bir a'zosi o'ziga xos tajriba va bilimga ega bo'lishi mumkin, bu muammoni to'liqroq tushunish va samarali yechimlarni ishlab chiqish uchun turli nuqtai nazarlarni birlashtirishga imkon beradi.

Jamoaviy ishlashda talabalar tajriba va bilim almashadilar va jamoa bo'lib ishlash muammolarni hal qilishda turli yondashuvlarga ega bo'lishi mumkin bo'lgan hamkasblar bilan tajriba va bilim almashish ko'nikmalari rivojlanadi.

4. O'z-o'zini anglash va tarbiyalash. Bo'lajak shifokorlar kasbiy faoliyatida bilimga ega bo'lishlari uchun turli sohalarda doimiy o'rganish va o'z-o'zini rivojlantirish muximligini anglaydilar. Bu kompetensiyasi talabalarga tafakkurni kengaytirishga va yangi bilim va ko'nikmalarni kasbiy faoliyatga integratsiya qilish qobiliyatini rivojlantirishga imkon beradi. Oqsillarning tirik organizmdagi rolini bilish bo'lajak shifokor uchun muximligini anglaydilar. Demak, talabalar organizmda oqsillar strukturasi o'zgarishi turli kasalliklarning kelib chiqishiga sabab bo'lishligini taxlil qilib, o'z-o'zini tarbiyalaydilar. Bundan tashqari talabalar o'z-o'zini tarbiyalashlari orqali o'zaro munosabatlarni xam aniqlashga erishadilar. Bu esa bo'lajak shifokorlar o'z kasblarini turli jihatlarini va tegishli sohalarda haqida qanchalik ko'p bilsalar, munosabatlar va ba'zi jihatlarining boshqalarga ta'sirini shunchalik yaxshi aniqlashlari mumkinligini tushunadilar. O'z-o'zini anglashni rivojlantirish talabalar o'zlarini kuchli va zaif tomonlarini, kasbiy faoliyatdagi afzalliklarini va qadriyatlarini yaxshiroq tushunishga imkon beradi.

5. Aks ettirish va tahlil qilish. Bu talabalarda yangi mavzu bo'yicha olgan bilim va tajribalarini baholash va takomillashtirish yo'llarini topish, kasbiy faoliyatning turli jihatlarini birlashtirish va ko'proq ma'lumotli qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga imkon beradi. Aks ettirish va taxlil qilish qobiliyati talabalarda fanlararo bog'liqlikni, bilim va fanlarning turli jihatlarini bir-biri bilan qanday bog'liqligini tushunishga yordam beradi, bu esa mavzu sohasini yaxlit tushunishni va taxlil qilishni shakllantirishga yordam beradi. Aks ettirish va tahlil qilish doimiy ravishda bilimlarni takomillashtirib borish, fikrlash va tahlil qilish talabalar kasbiy faoliyatda doimiy ravishda takomillashtirish va o'sishga undaydi, bu esa talabalarning integrativ kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yordam beradi. Tadqiqotda qo'llanilgan usullar. Tajriba-sinov ishini tashkil etishda birinchi navbatda talabalarning darsga psixologik jihatidan tayyorligi, qiziqishlari, ilmiy-ijodiy dunyoqarashlariga, ya'ni kreativ qobiliyatiga baho berilgandan so'ng darsda ko'rgazmali organayzerlar, ko'rgazmali demonstratsion maketlar va tarqatma materiallardan foydalanib, klaster va savol-javob metod va usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Natijalarga ko'ra, Tibbiyot oliy ta'lim tashkilotlarida "Biofarmatsiya" fanidan nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, virtual tajribalar, laboratoriya ishlari, talabaniq mustaqil ishlari ta'lim jarayonida maqsadli qo'llash orqali quyidagi natijaga erishildi:

1. Fanlararo aloqadorlikka asoslangan integrativ ta'lim talabalarga tibbiyot soxasiga doir turli sohalarda va muhitlarda muvaffaqiyatli ishlash uchun zarur bo'lgan moslashuvchan fikrlash va ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam berish orqali integrativ kasbiy kompetensiyani rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

2. Ta'lim metodlarini tanlashda har bir darsning didaktik vazifasidan kelib chiqib tanlash maqsadga muvofiq sanaladi. An'anaviy dars shaklini saqlab qolgan holda, unga turli-tuman ta'lim oluvchilar faoliyatini faollashtiradigan metodlar bilan boyitish ta'lim oluvchilarning o'zlashtirish darajasining ko'tarilishiga olib keladi.

3. Tibbiyot oliy ta'lim tashkilotlarida barcha fanlarni, jumladan, biologik kimyo fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish uchun avvalom bor pedagogik shart-sharoitlarni yaratilganligiga e'tibor berish muximdir. Yuqori darajada yaratilgan pedagogik shart-sharoit talabalarga innovatsion ta'lim muxitini yaratilishiga va interaktiv pedagogik texnologiyalar asosida takomillashtirilgan metodlar asosida chuqur va mustaxkam bilim olishliklarini ta'minlaydi.

Xulosa va takliflar. Xulosa o'rnida shuki, shunday qilib, fanlararo aloqadorlikka asoslangan integrativ ta'lim talabalarga tibbiyot sohasiga doir turli sohalar va muhitlarda muvaffaqiyatli ishlash uchun zarur bo'lgan moslashuvchan fikrlash va ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam berish orqali integrativ kasbiy kompetensiyani rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi «O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi PF-5847–sonli Farmoni, – T.
2. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 09.10.2019 y., 06/19/5847/3887-son.
3. Шерджахан Абдифатаев Абдуазимович. Интегративный подход как основа развития базовых и предметных компетенций студентов. Физико-технологического образование, (6).2022.